

הסיכונים וההזדמנויות לחברות עסקיות בשינויי האקלים

רקע

בשנים האחרונות התגבש [קונצנזוס מדעי בין-לאומי](#) על ההשפעה לרעה של האנושות על האקלים, והתגברה ההכרה המדעית בהתחממות הגלובלית. שלא כמו בעבר, ההתחממות אינה חלק מתופעה מחזורית, והשלכותיה על אוכלוסיית העולם הן עניין קיומי. הפעילות האנושית אחראית לחלק מהתחממות זו, שעיקרה נובע מעלייה חדה בריכוזי גזי החממה – ובראשם פחמן דו-חמצני – באטמוספירה.

לפי התחזיות המקובלות ב-[IPCC](#) (הפאנל הבין-ממשלתי של האו"ם לשינויי האקלים) המשך המגמות הנוכחיות בפעילות האנושית משמעו שריכוז הפחמן הדו-חמצני באטמוספירה יוסיף לעלות, וההתחממות הגלובלית תתעצם ותביא לעלייה של לפחות 1.5 מעלות צלזיוס באמצע המאה העשרים ואחת, ולעלייה של כ-3 מעלות עד סוף המאה. העלייה בטמפרטורות תזיק גם לרווחה, לכלכלה ולעסקים.

ברשומה זו נכיר את הסיכונים שההתחממות הגלובלית ושינויי האקלים הנלווים לה מציבים לחברות עסקיות, נדון באופן ההתמודדות עם סיכונים אלו בקרב המגזר העסקי והפיננסי ונבין מה ההשלכות על השוק המקומי בישראל.

הסיכונים של שינויי האקלים

לפי ה-[IPCC](#) כלל ההשלכות השליליות והנזקים האפשריים לחברה האנושית ולמערכות האקולוגיות שיכולים לבוע משינויי האקלים הם "סיכוני האקלים".

אלו יכולים להיות הסיכונים הפיזיים – התגברות בתדירות גבוהה והחמרה של אירועי קיצון, אבל גם לניסיונות שלנו להתמודד עם המשבר – ובראשם המעבר לכלכלה דלת פחמן – נלווים סיכונים.

[נהוג להתייחס](#) לסיכוני אקלים לפי החלוקה הזאת:

- **סיכונים פיזיים** - סיכונים הנובעים מנזק לרכוש, קרקע ותשתיות בשל אירועי אקלים קיצוניים ובשל התגברות תופעות אקלים כגון גלי חום, הוריקנים, יובש, הצפות ועליית פני הים. אלו נחלקים לתתי-קטגוריות של סיכון חמור (שיטפונות, שריפות, זיהום קרקע ומים וכו') ולסיכון כרוני (שינוי מתמשך וארוך טווח בדפוסי מזג האוויר). ההשפעה של הסיכונים הפיזיים יכולה לבוא לידי ביטוי במגוון צורות – שיבוש בתפעול/שינוע שרשראות אספקה/הפצה, נזק לנכסים פיזיים (מפעלים, ציוד, תשתיות), השלכות על היציבות הפיננסית וגישה למשאבי נזילות פיננסיים, לרבות ביטוח.

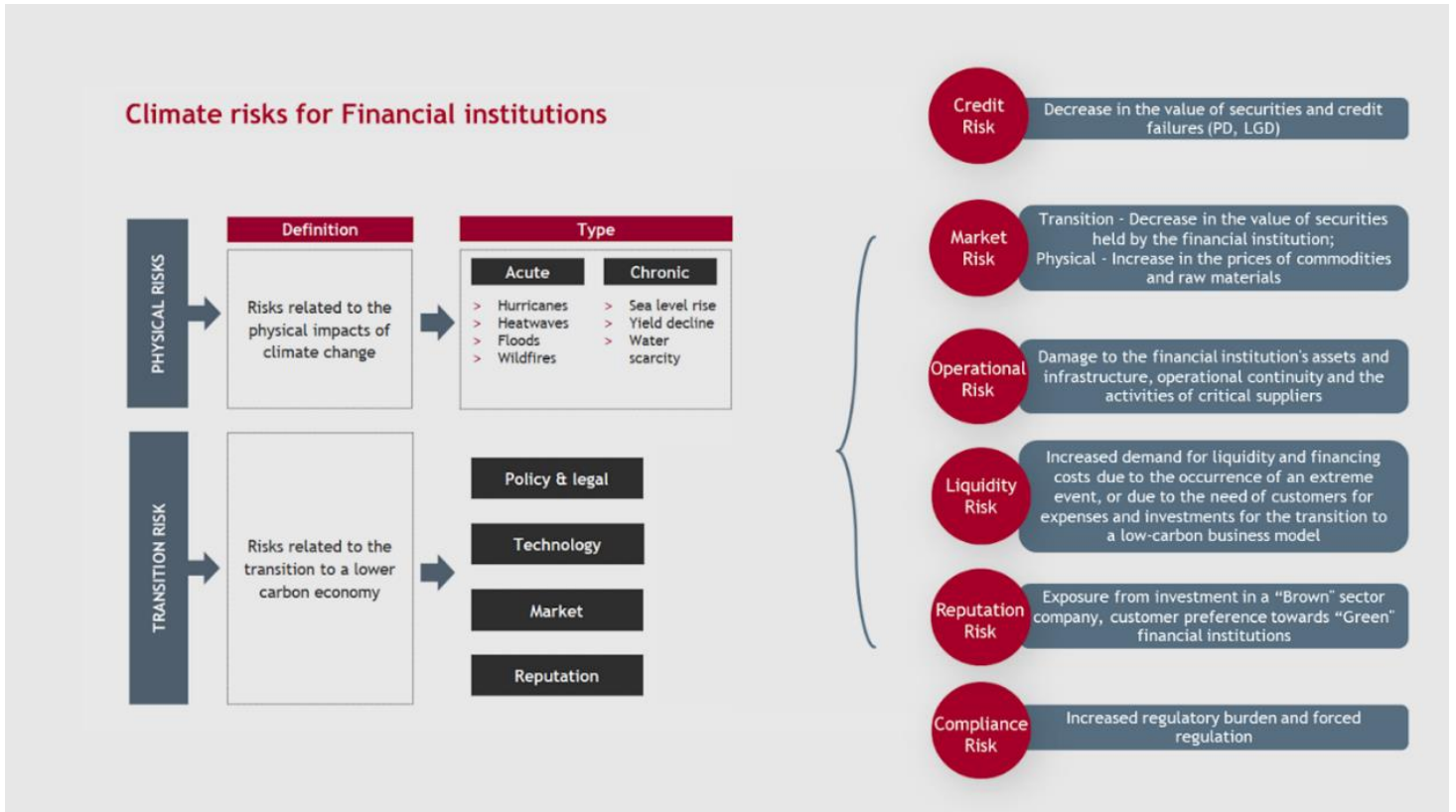
- **סיכוני מעבר** – הסיכונים הנובעים מעצם ההתמודדות האנושית עם משבר האקלים, ובראשם המעבר לכלכלה דלת פחמן.
- **סיכון רגולטורי משפטי** – נובע מרגולציות קיימות וחדשות שיכוונו לטפל בשינויי האקלים – מס פחמן, חובות גילוי ודיווח, תביעות משפטיות (בשל מגוון עילות) והגבלות על הרישיונות של חברות וארגונים.
- **סיכון טכנולוגי** – נובע מטכנולוגיות חדשות שייווצרו במטרה לתמוך במעבר לכלכלה דלת פחמן. הסיכון יכול לכלול החלפת מוצרים ושירותים קיימים במוצרים ושירותים בעלי אפשרויות פליטה פחותות ועלויות הקשורות במעבר לטכנולוגיות בעלות אפשרויות פליטה פחותות.
- **סיכון שוק הנובע משינויים ומתנדטיות בהיצע ובביקוש** – נובע משינוי בהתנהגות הצרכנים או המשקיעים, מאי־ודאות בקריאת השווקים ומעלייה בעלויות החומרים.
- **סיכון המוניטין** – נובע מפגיעה בערך המותג ומאיבוד צרכנים בשל שינוי הרגש הציבורי בנוגע לשינויי אקלים. כל אלה יכולים לנבוע משינוי בהעדפות הצרכנים, מסטיגמטיזציה של מגזר מסוים ומדאגה גוברת של כל בעלי העניין בחברה מסוימת.

ההבנה שנוצרה במגזר הפיננסי כי המגמות ואירועי האקלים הללו מהווים סיכון פיננסי, לצד ההתפתחות שחלה בכל הקשור לאחריות תאגידית חברתית (CSR), הביאה את סיכוני האקלים למיינסטרים של ניהול הסיכונים הפיננסיים.

[ניהול הסיכונים הפיננסיים](#) החל בשנות השמונים, אז מוסדות פיננסיים החלו לבחון סיכוני אשראי היכולים לנבוע מלקוחותיהם. לאחר מכן החלו ניהול סיכוני השוק בשנות התשעים, ניהול סיכוני התפעול בשנות האלפיים, ניהול סיכוני ההון והנזילות (עקב המשבר הכלכלי בשנת 2008), ועוד.

כיום ההבנה היא שסיכוני האקלים הם בגדר סיכון בפני עצמם, אבל גם מניעי סיכון לאותם סיכונים פיננסיים מסורתיים:

להלן כמה דוגמאות לא ממצות להתממשות הפסדים פיננסיים הנגרמים משינויי אקלים הן בקרב חברות הממנות ומשקיעות, הן בקרב החברות העסקיות עצמן:

- חברת ביטוח המבטחת נכסים באזורים שהסיכון להצפות בהם גבוה, צריכה לתמחר את הפרמיה על סמך סיכון זה וכך למנוע הפסדים (ובמקרי קיצון אף קשיים בניזילות, עקב פירעון הפוליסות).
- בנק המעניק אשראי לחברת מזון שחומר הגלם שלה נפגע משינויי אקלים ובשל כך היא נקלעת לקשיים כלכליים, מה שמעמיד את האשראי בסיכון לכשל.
- השקעה במניות של חברות אנרגיה, עליהן מוחל מס פחמן הגורם לפגיעה כלכלית ולשינוי בתמחורן בשוק.

כאמור, אין מדובר בסיכונים העתידים להתממש בעתיד הרחוק. [דוח הסיכונים של פורום הכלכלה העולמי](#) מציב את סיכוני האקלים בראש דירוג הסיכונים העסקיים.

הבנה זו הביאה לכך שמאז שנת 2016, השנה שבה נחתם [הסכם פריז](#), ניכרת כמעט בכל טריטוריה [מגמה רגולטורית](#) שמטרתה להכין את המגזר העסקי והפיננסי להתמודדות עם שינויי האקלים, ולהסתייע במגזר העסקי במאמצי ההתמודדות עם שינויי האקלים.

אם כן, איך מדינות יכולות לגייס את המגזר הפרטי להיערך לשינויי האקלים? הינה [שלוש דרכים עיקריות](#):

1. **גילוי ודיווח** – מידע רב יותר יסייע לתמחר את כשל השוק של שינויי האקלים. המידע חייב להיות עקבי, ברי-השוואה, אמין וברור, כזה שיאפשר קבלת החלטות מבוססת ידע.

בשנת 2017 הוקם ה-TCFD (כוח המשימה לדיווחי אקלים פיננסיים), מסגרת הניהול והדיווח לחברות בדבר ההשלכות הכלכליות והסיכונים של שינויי האקלים. ההמלצות של ה-TCFD הפכו לתקן המוביל בנוגע לדיווחי אקלים פיננסיים, והן הבסיס לרגולציות ולתקנים המובילים בעולם, ובכללם ה-[CSRD](#) (רגולציית הקיימות של האיחוד האירופי), ה-[ISSB](#) (תקן הקיימות והאקלים של ה-IFRS), תקן הדוחות הכספיים המוביל בעולם) וחוק האקלים של ה-[SEC](#) (הרשות האמריקנית לניירות ערך).

2. **הערכת סיכוני אקלים** – כדי לדעת מה רמת הסיכון של כל חברה משינויי האקלים וכדי למנוע התממשות של סיכונים (הפסדים) לחברות. נדרשת תמונה מקיפה ומפורטת ככל האפשר: מה הסיכון בכלל הפעילויות של חברה, לאילו סיכונים פוטנציאל חמור יותר, ממה הסיכונים נובעים (אזורים גאוגרפיים, מגזרים, לקוחות ספציפיים), כיצד יתממשו הסיכונים בטווחי זמן למיניהם ועוד.

השקעות ירוקות – כדי לדאוג שההון זורם לפעילויות כלכליות שאינן מזיקות לאקלים, או שמסייעות להתמודדות איתו. לשם כך נוסדה באיחוד האירופי ([ואומצה בישראל בידי המשרד להגנת הסביבה](#)) "הטקסונומיה הירוקה", הדורשת פילוח של הפעילויות הכלכליות ומידת תרומתן לעמידה ביעדים סביבתיים. כמו כן פורסמו באיחוד האירופי ה־SFDR (תקנות שקיפות פיננסית בנושא קיימות), בעזרתן ניתן להבין אם מוצרים פיננסיים מביאים בחשבון שיקולי ESG, או שואפים לקדם אקטיבית יעדי סביבה ואקלים.

המצב בישראל

מגמה רגולטורית זו מורגשת באופן טבעי בקרב כל חברה בעלת פעילות גלובלית בהיותה ספק/לקוח של חברות שהרגולציות האלה חלות עליהן ישירות. המגמה צוברת תאוצה גם כאן בישראל: בספטמבר 2024 פרסמה הרשות לניירות ערך [ביקורת רוחב](#) שעסקה בגילוי על סיכוני אקלים וסביבה בדוחות השנתיים של חברות. בביקורת חידדה הרשות שהדרישה לגילוי סיכונים בדוח השנתי כוללת גם את הגילוי על סיכונים אלו, ושהחברות נדרשות להתבסס על הערכת סיכונים מקיפה ומתודולוגית, להרחיב את התייחסותן לסיכוני אקלים ולפרט כיצד הן מנהלות את הנושא וכיצד מועצת המנהלים מפקחת עליו.

זאת ועוד, החברות פוגשות – וצפויות לפגוש – את הצורך מצד המשקיעים:

- הבנקים בישראל כבר מחויבים להטמיע עקרונות לניהול סיכוני אקלים בתהליכי המימון וההשקעה שלהם (ראו [הוראות ניהול בנקאי תקין](#), שייכנסו לתוקף ביוני 2025).
- גם למרבית הגופים המוסדיים יש מדיניות לשילוב ESG בתהליכי המימון וההשקעה, והם מסתמכים על חברות דירוג הבוחנות את הנושא. מחקר של ה־IFIE (הפורום הישראלי לקידום כלכלת אימפקט) ממרץ 2023 מצא ש־89% מהמנהלים בגופים מוסדיים מאמינים ששילוב היבטי ESG יוביל לתשואות גבוהות יותר בטווח הארוך, ו־79% מתכננים להגדיל את ההון המיועד להשקעות ESG.
- מקצת חברות דירוג האשראי משלבות סיכוני אקלים הנשקפים מחברות בדירוג האשראי הכולל שהן מעניקות לחברות, וכולן מתייחסות לכך בדירוג ה־ESG שניתן לחברות. לפי ה־CDP (מלכ"ר המקדם שקיפות בדיווחי אקלים) כ־94% המשקיעים השתמשו בדירוג ESG בשנת 2022.

חשוב לציין שהיערכות לשינויי אקלים טומנת בחובה גם הזדמנויות עסקיות לחברות: שיפור היעילות והחוסן התפעולי, פיתוח מוצרים חדשניים, מוכנות לרגולציה עתידית, כניסה לשוקים ולפלחי לקוחות חדשים, [מימון ירוק](#), חיזוק המוניטין והרישיון החברתי ועוד.

שינויי האקלים הפכו לנושא שארגון חייב שתהיה לו עמדה לגביו. ולא רק עמדה, אלא גם תפיסה ופעילות לקידום התפיסה. חברות חוששות להיאשם ב־[Greenwashing](#), אבל מהאמור לעיל עולה שגם נקיטת Greenhushing (לא לפעול ולא לדווח) – כבר אינה באה בחשבון. לכן חברות צריכות לכוון להיות ב־SWEET SPOT: לפעול ולדווח, אך בצורה מדויקת ומבוססת.

עורך הדין ינון ברזאני בארי הוא מנהל סיכוני ESG ואקלים בחברת BDO. בוגר תואר ראשון במשפטים וממשל באוניברסיטת רייכמן, מועמד ל-M.B.A עם התמחות בקיימות באוניברסיטת חיפה.